

АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто співвідношення темпів зростання основних економічних показників підприємства.

Удосконалено варіант "золотого правила економіки підприємства" та запропоновано оптимальні співвідношення темпів зростання фінансових результатів за видами господарської діяльності для прибуткових та збиткових промислових підприємств

Постановка проблеми. Динаміка економічного розвитку промислових підприємств в сучасних посткризових умовах господарювання значною мірою залежить від рівня сталості та абсолютної величини фінансового результату підприємства. Адже негативні наслідки економічної рецесії продовжують впливати на зменшення величини прибутку, зростання збитку промислових підприємств, що значно ослаблює їх економічний потенціал та безпеку діяльності, знижує ефективність господарського процесу. Тому, актуальним для вирішення є завдання розробки та реалізації менеджерами дієвих управлінських заходів, спрямованих на оптимізацію величини фінансових результатів, забезпечення сталого зростання прибутковості та економічного розвитку підприємств в довгостроковій перспективі їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми забезпечення прибутковості, платоспроможності та стійкого економічного розвитку суб'єктів господарювання знаходилися у центрі уваги та відображені в працях багатьох економістів, серед яких: М.С. Абрютіна, М.О. Кизим, Т.Г. Рзаєва, О.В. Хмелевський. Однак, питання забезпечення стійкого економічного розвитку підприємства з позицій управління його фінансовими результатами на засадах формування оптимального співвідношення темпів їх зростання за видами діяльності не досліджувалися.

Мета дослідження. Розробка оптимальних співвідношень темпів зростання фінансових результатів за видами діяльності, які стануть дієвими аналітичними інструментами оптимізації процесу управління фінансовими результатами в системі забезпечення стійкого довгострокового економічного розвитку промислових підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Забезпечення ефективної господарської діяльності, сталого підвищення прибутковості, платоспроможності, конкурентоспроможності та довгострокового економічного розвитку формують систему основних тактичних та стратегічних завдань підприємства для раціонального вирішення яких необхідний професійний та кваліфікований підхід менеджерів суб'єкта господарювання, що повинен бути забезпечений відповідними дієвими інструментами управління. В економічній літературі [2, с. 49-50; 3, с. 130; 4, с. 251] досить поширеним є співвідношення темпів зростання основних економічних показників (1.1), яке відіграє важливу роль в системі управління економічним розвитком підприємства.

$$\dot{D}_i > \dot{D}_{Ad} > \dot{D}_A > 100\% \quad (1.1)$$

де \dot{D}_i , \dot{D}_{Ad} , \dot{D}_A – темпи зростання чистого прибутку, доходу від реалізації продукції (обсягу реалізації), активів у звітному періоді в порівнянні з попереднім періодом.

Для лаконічного означення співвідношення 1.1 доволі часто вживають інші назви – "золоте правило економіки підприємства", модель (умова) збалансованого економічного розвитку підприємства, різноманіття яких свідчить про вагомий роль та актуальність даного співвідношення темпів зростання в системі оптимізації господарської діяльності та економічного розвитку суб'єктів господарювання.

Дотримання співвідношень темпів зростання показників, наведених у формулі 1.1, буде свідчити про наявність наступних позитивних тенденцій: 1) збільшення чистого прибутку відбувається швидше, ніж доходу від реалізації продукції (виручки), що сприяє зменшенню витрат виробництва та підвищенню рівня оборотності; 2) зростання економічного потенціалу та ефективності використання ресурсної бази підприємства, завдяки прискореній динаміці росту обсягів реалізації порівняно із збільшенням величини активів. Окрім, вказаних переваг, досягнення співвідношення темпів зростання основних економічних показників (1.1) дозволить промисловим підприємствам реалізувати ряд ключових стратегічних пріоритетів їх діяльності, а саме досягти: 1) оптимального використання наявної ресурсної бази, високого рівня ділової активності; 2) сталого зростання прибутковості (подолання збитковості), забезпечення фінансової стійкості; 3) примноження економічного потенціалу та підвищення ефективності його використання; 4) стійкого економічного розвитку та прийнятого рівня фінансової безпеки для підприємства в довгостроковому періоді.

Збалансоване співвідношення темпів зростання основних економічних показників (1.1) було об'єктом дослідження ряду відомих економістів [1, с. 235; 2, с. 59-60; 3, с. 130; 4, с. 251-254], які здійснювали різні спроби щодо його розширення та удосконалення з метою підвищення його практичної значимості в управлінській діяльності суб'єктів господарювання. Уважно дослідивши модифікації співвідношень темпів зростання основних економічних показників, наведені у роботах попередньо означених економістів, ми прийшли до висновку, що зазначена нерівність повинна відповідати наступним вимогам: 1) бути лаконічною, для максимального спрощення розрахунків та зростання зручності її практичного використання; 2) залишатися достатньо репрезентативною для відображення основних тенденцій динаміки та взаємозв'язків між ключовими економічними показниками господарської діяльності підприємства. Дані умови, на наш погляд, найбільше задовольняє наступна нерівність (1.2) оптимальних співвідношень темпів зростання основних економічних показників суб'єкта господарювання.

$$\dot{D}_i > \dot{D}_A > \dot{D}_{AE} > \dot{D}_A > \dot{D}_A > \dot{D}_{AC} > \dot{D}_{CE} \quad (1.2)$$

де \dot{D}_{A} , \dot{D}_{AE} , \dot{D}_A , \dot{D}_{AC} , \dot{D}_{CE} – темпи зростання чистого доходу, власного капіталу, оборотних активів, довгострокового залученого капіталу, залученого капіталу у звітному періоді в порівнянні з минулим періодом.

Запропонований "оптимальний ланцюжок" темпів зростання ключових економічних показників характеризує базові умови забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання: 1) переважаюче збільшення чистого прибутку у порівнянні з сумою чистого доходу сприятиме зниженню величини загальних витрат підприємства; 2) домінуюче зростання показника чистого доходу над вартістю власного капіталу відображає підвищення ефективності використання останнього та збільшення потенційної величини реінвестованого прибутку; 3) перевищення темпів зростання власного капіталу над темпами росту

оборотних активів, які повинні збільшуватися значно швидше ніж загальна вартість активів (майна) підприємства, характеризує переважаюче зростання фінансової віддачі використання активів у порівнянні з підвищенням рівня оборотності останніх; 4) превалювання темпів росту активів над вартістю залученого капіталу є ключовою умовою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання; 5) домінуюче зростання довгострокового залученого капіталу над темпами росту сукупного залученого (позикового) капіталу дозволяє мінімізувати фінансовий ризик, оптимізувати структуру капіталу та підвищити рівень платоспроможності підприємства.

Використання запропонованого співвідношення 1.2 є важливим аналітичним інструментом для управління забезпеченням стійкого довгострокового економічного розвитку промислового підприємства. Проте, у структурі даного співвідношення не відведено ролі для показників фінансових результатів за видами діяльності підприємства, від ефективності управління якими залежать тактичні та стратегічні перспективи фінансової успішності, рівень стійкості, економічної безпеки та розвитку суб'єкта господарювання. Відмітимо, що в наукових колах не була досліджена проблема формування оптимального співвідношення темпів зростання фінансових результатів за видами господарської діяльності підприємства. На наше переконання, додаткові дослідження у даній ніші заслуговують уваги оскільки, мають наукову цінність в системі управління фінансовими результатами та забезпечення сталого економічного розвитку промислових підприємств. Вважаємо, що доцільним є дослідження та оцінка співвідношень динаміки між темпами зростання фінансових результатів за видами господарської діяльності промислових підприємств, з тим щоб надалі побудувати оптимальне співвідношення темпів зростання даних показників, яке буде важливим аналітичним інструментом управління фінансовими результатами для менеджерів

$$\dot{D}_{DDA} \geq \dot{D}_{DCA} > \dot{D}_{DLA} > 100\% < \dot{D}_A \quad (1.3)$$

де \dot{D}_{DDA} , \dot{D}_{DCA} , \dot{D}_{DLA} , \dot{D}_A - темпи зростання фінансового результату від господарської, звичайної, операційної діяльності, витрат господарської діяльності у звітному періоді в порівнянні з попереднім періодом

$$\dot{D}_{DLA} > \dot{D}_{DCA} \geq \dot{D}_{DDA} < 100\% < \dot{D}_A \quad (1.4)$$

Для прибутково працюючих промислових підприємств побудова оптимального співвідношення темпів зростання їх фінансових результатів відбувається основі формули 1.3, але з урахуванням виду показника фінансового результату, який у даному випадку буде відображатися через величину прибутку відповідного виду діяльності суб'єкта господарювання. Економічний зміст оптимального співвідношення темпів зростання фінансових результатів для прибуткових промислових підприємств (1.5) можна інтерпретувати наступним чином: 1) максимальні темпи зростання повинні відповідати показнику чистого прибутку та мають бути не нижчими темпів зростання прибутку від звичайної діяльності, що забезпечить зростання прибутковості, суми реінвестованого прибутку та економічний розвиток підприємства в довгостроковій

$$\dot{D}_{IA} \geq \dot{D}_{CA} > \dot{D}_{LA} > 100\% < \dot{D}_A \quad (1.5)$$

де \dot{D}_{IA} , \dot{D}_{CA} , \dot{D}_{LA} - темпи зростання прибутку від господарської, звичайної, операційної діяльності підприємства у звітному періоді в порівнянні з попереднім періодом

Специфіка господарського процесу збитковості працюючих промислових підприємств вимагає прийняття ефективних та дієвих управлінських заходів щодо подолання збитковості, досягнення беззбиткового рівня діяльності та поступового забезпечення підвищення

підприємств. Завдання побудови такого оптимального співвідношення необхідно вирішувати виходячи з критерію фінансової успішності господарської діяльності промислового підприємства, попередньо визначивши прибутковим чи збитковим є даний господарський суб'єкт. Адже залежно від виду фінансової успішності буде визначатися відповідне оптимальне співвідношення темпів зростання фінансових результатів за видами діяльності для даного промислового підприємства.

Проведені нами дослідження особливостей господарської діяльності промислових підприємств, процесу кругообігу їх фінансових результатів підтверджують теоретичну та практичну необхідність побудови оптимального співвідношення темпів зростання фінансових результатів за видами діяльності окремо для прибуткових та збиткових суб'єктів господарювання. Грунтуючись на результатах даних досліджень, приходимо до висновку, що: 1) для прибутково працюючих промислових підприємств (1.3) оптимальним буде співвідношення за якого темпи зростання фінансового результату господарської діяльності підприємства будуть не нижчими, ніж темпи зростання фінансового результату від звичайної діяльності, які повинні перевищувати сто відсотків та темпи зростання фінансового результату від операційної діяльності; 2) для збиткових промислових підприємств (1.4) оптимальне співвідношення передбачає перевищення темпів зростання фінансового результату від операційної діяльності, які повинні бути нижчими ста відсотків, над темпами зростання фінансового результату від звичайної діяльності, що мають бути не нижчими від темпів зростання фінансового результату господарської діяльності; 3) при формуванні оптимальних співвідношень темпів зростання фінансових результатів промислових підприємств необхідно враховувати умову оптимізації величини витрат господарської діяльності, темпи зростання яких повинні бути нижчими ста відсотків.

перспективі; 2) переважаючі темпи зростання прибутку від звичайної діяльності над темпами зростання операційного прибутку спонукає підприємство до оптимізації прибутковості не лише операційної, але й фінансової та інвестиційної діяльності; 3) темпи зростання прибутку від операційної діяльності повинні перевищувати сто відсотків, оскільки до складу операційної діяльності входить основна діяльність, яка є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу; 4) темпи зростання загальних (господарських) витрат повинні бути нижчими ста відсотків, що сприятиме оптимізації їх структури й величини, зменшенню витратомісткості господарського процесу та частки витрат у складі чистого прибутку промислового підприємства.

прибутковості та оптимального використання потенціалу економічного розвитку суб'єктів господарювання. З метою успішної розробки та реалізації менеджерами зазначених вище управлінських рішень, доцільним буде використання оптимального співвідношення темпів

зростання фінансових результатів за видами господарської діяльності для збиткових промислових підприємств (1.6).

$$\dot{D}_{\text{ОІ}} > \dot{D}_{\text{ССА}} \geq \dot{D}_{\text{С}} \quad (1.6)$$

де $\dot{D}_{\text{ОІ}}$, $\dot{D}_{\text{ССА}}$, $\dot{D}_{\text{С}}$ – темпи зростання збитку від операційної, звичайної, господарської діяльності підприємства у звітному періоді в порівнянні з минулим періодом

Дотримання збитково функціонуючими промисловими підприємствами наведеного вище співвідношення буде означати, що: 1) темпи зростання збитку від операційної діяльності повинні бути нижчими ста відсотків, але водночас перевищувати темпи зростання збитку від звичайної діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності (зменшенню збитку) операційної діяльності за рахунок раціонального використання підприємством отриманих фінансових результатів від фінансової та інвестиційної діяльності; 2) темпи зростання збитку від господарської діяльності не повинні перевищувати темпи зростання збитку від звичайної діяльності, що дозволяє оптимізувати кінцевий фінансовий результат підприємства з урахуванням наслідків ймовірного настання надзвичайних подій; 3) темпи зростання витрат мають бути нижчими ста відсотків, що забезпечить раціоналізацію обсягу витрат та зменшення їх величини у структурі кінцевого фінансового результату підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання оптимальних співвідношень темпів зростання фінансових результатів (1.5, 1.6) є

важливим аналітичним інструментом оптимізації процесу управління ними, який забезпечує отримання промисловими підприємствами ряду наступних переваг: 1) підвищення результативності господарської діяльності з урахуванням формування оптимального обсягу загальних витрат; 2) стає зростання прибутковості (зменшення збитковості), ділової активності; 3) примноження, оптимальна мобілізація та реалізація фінансового потенціалу, що сприятиме довгостроковому економічному розвитку підприємства. Дослідження ролі фінансового результату у забезпеченні економічної стійкості та розвитку промислових підприємств буде розглянуто у наступних роботах автора.

Список використаної літератури:

1. *Абрютіна М.С.* Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства: [учебно-практичне пособие] / М.С. Абрютіна, А.В. Грачев. – М.: Издательство “Дело и сервис”, 2000. – 256 с.
2. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: [монографія] / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Х.: Видавничий Дім “ІНЖЕК”, 2003. – 144 с.
3. *Рзаєва Т.Г.* Економічний аналіз: [навчальний посібник] / Т.Г. Рзаєва. – Хмельницький : ТУП, 2003. – 199 с.
4. *Хмелевський О.В.* Прибутковість у “золотому правилі економіки підприємства” / О.В. Хмелевський // Вісник Львівської комерційної академії. – 2005. – Вип. 18. ч. 2: Серія економічна. – С. 251 – 255.

СКАЛЮК Руслана Віталіївна – аспірант кафедри обліку та аудиту Хмельницького національного університету